

Saara Hyrkkö vihr ym.

Kirjallinen kysymys seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien globaaliin rahoitusvajeseen vastaamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien toteutuminen on keskeinen edellytys ihmis- oikeuksien toteutumiselle, sukupuolten tasa-arvolle ja kestävälle kehitykselle. Näihin oikeuksiin sisältyvät mahdollisuus nykyaikaiseen ehkäisyyn, turvalliseen raskauden keskeytykseen, keskenmenojen jälkeiseen hoitoon sekä sukupuolistuneen väkivallan ehkäisyyn ja siihen saatavaan tukeen. Seksuaaliterveyspalveluiden vahvistaminen tukee tyttöjen koulutusta, naisten toimeentuloa ja haavoittuvien ryhmien yhdenvertaisuutta.

Vuoden 2025 alussa Yhdysvaltojen hallinto vetäytyi merkittävältä osin seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvästä kehitysyhteistyöstä. USAIDin hankkeista lakkautettiin yli 80 prosenttia, mukaan lukien kaikki perhesuunnitteluun liittyvät ohjelmat. Guttmacher-instituutin mukaan tämä on tarkoittanut, että 47,6 miljoonaa naista ja paria on jäänyt ilman ehkäisypalveluita. Tämän seurauksena vuosittain tapahtuu arviolta 17,1 miljoonaa suunnittelematonta raskautta ja 34 000 vältettävissä olevaa äitiyskuolemaa.

Yhdysvallat on myös lopettanut kaiken rahoituksen YK:n seksuaali- ja lisääntymisterveysjärjestö UNFPA:ta, joka toimii erityisesti haavoittuvissa ja kriisialueiden oloissa. UNFPA:n humanitaarisista toiminnoista noin puolet on aiemmin rahoitettu Yhdysvaltojen tuella. UNFPA tarjoaa kriisialueilla välttämättömiä palveluita, kuten turvallisia synnytyksiä, raskauden seurantaa, keskenmenojen ja aborttien jälkeistä hoitoa sekä kuukautishygieniatarvikkeita. Lisäksi UNFPA vastaa humanitaarisissa tilanteissa sukupuolistuneen ja seksuaaliväkivaltaan vastaamiseen ja sen ehkäisyyn keskittyvän humanitaarisen klusterin toiminnasta.

Rahoituksen äkillinen loppuminen on vaikuttanut monien maakohtaisten palveluiden jatkuvuuteen. Samanaikaisesti rahoitus on vähentynyt myös muun muassa IPPF:ltä, Ipsilta ja MSI Reproductive Choicesilta. Leikkausten vaikutukset näkyvät erityisesti abortin jälkeisissä palveluissa, jotka kuuluvat kansainvälisesti tunnustettuihin humanitaarisen avun vähimmäisstandardeihin. Raskauden keskeytymisen jälkeinen hoito ei ole valinnainen lisä vaan perustason terveydenhuoltoa, jonka puuttuminen altistaa vakaville komplikaatioille ja kuolemille. Monet palveluntuottajat ovat raportoineet vaarallisten aborttien määrän kasvusta sekä keskenmenon jälkeisen tuen heikkenemisestä.

Vaikutukset kohdistuvat erityisesti pienituloisiin maihin, joissa terveydenhuolto on riippuvaista kansainvälisestä rahoituksesta. Esimerkiksi Etiopiassa, Tansaniassa ja Nepalissa palveluita on

Kirjallinen kysymys KK 233/2025 vp

jouduttu supistamaan tai lakkauttamaan, henkilöstöä vähentämään ja potilaita käännättämään pois. UNFPA on arvioinut, että seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien palveluiden turvaaminen kehittyvissä maissa vuosina 2020—2030 vaatisi yhteensä 65,1 miljardia euroa. Viimeisimmän tiedon mukaan, vuoteen 2023 mennessä tästä summasta oli koottu vasta noin 8 miljardia euroa, mikä jättää jäljelle merkittävän rahoitusvajeen.

Yhdysvaltojen vetäytymistä on ohjannut myös poliittinen linja, joka näkyy muun muassa Global Gag Rule -käytännön laajentumisena. Kyseinen politiikka estää Yhdysvaltojen rahoitusta saavien järjestöjen mahdollisuuden tarjota, suositella tai edes mainita aborttia osana palveluitaan, myös silloin kun toiminta rahoitetaan muista lähteistä. Tämän seurauksena moni keskeinen toimija on rajattu tuen ulkopuolelle, mikä on kaventanut työtä erityisesti ehkäisyyn, abortin ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien parissa.

Syntynyt rahoitusvaje ei ole vain hallinnollinen ongelma vaan globaali kriisi, joka uhkaa heikentää kymmenien miljoonien ihmisten terveyttä ja oikeuksia. Kansainväliset toimijat ovat pyrkineet vastaamaan tilanteeseen, mutta ilman lisäpanostuksia vaikutukset kasautuvat erityisesti jo valmiiksi syrjäytetyille ryhmille. Suomella on tässä tilanteessa mahdollisuus toimia oikeuksien puolustajana. Suomi on UNFPA:n seitsemänneksi suurin rahoittaja, ja sen panoksella on konkreettinen vaikutus miljoonien naisten ja tyttöjen elämään. Juuri tällaisina kriittisinä hetkinä tarvitaan johdonmukaista tukea, jotta saavutettu kehitys ei valu hukkaan ja elintärkeät seksuaaliterveyspalvelut säilyvät kaikkien ulottuvilla.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus aikoo vastata seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien globaalin rahoitusvajeen kärjistymiseen Yhdysvaltojen vetäytymisen seurauksena ja varmistaa UNFPA:n humanitaarisen toiminnan jatkuvuuden tilanteessa, jossa järjestö on menettänyt lähes puolet rahoituksestaan Yhdysvaltojen tekemien leikkausten vuoksi?

Helsingissä 27.6.2025

Saara Hyrkkö vihr
Inka Hopsu vihr
Hanna Sarkkinen vas
Krista Mikkonen vihr